

Uitkomsten kwartaalsectorrekeningen, 2007

08

Publicatiedatum CBS-website: 28 april 2008

Verklaring van tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2005–2006	= 2005 tot en met 2006
2005/2006	= het gemiddelde over de jaren 2005 tot en met 2006
2005/'06	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2005 en eindigend in 2006
2003/'04–2005/'06	= oogstjaar, boekjaar enz., 2003/'04 tot en met 2005/'06

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

tweede helft van 2008:

Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek - Facilitair bedrijf

Omslag

TelDesign, Rotterdam

Inlichtingen

Tel. (088) 570 70 70
Fax (070) 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax (045) 570 62 68

Internet

www.cbs.nl

Uitkomsten kwartaalsectorrekeningen, 2007

De Nederlandse economie is in 2007 sterk gegroeid. Het bruto binnenlands product (bbp) groeide volgens de eerste ramingen met 3,5 procent. Daarmee werd de hoogste economische groei van de afgelopen zeven jaar gehaald. In dit artikel worden de ontwikkelingen in de afzonderlijke sectoren van de Nederlandse economie besproken. Achtereenvolgens komen hierbij de niet-financiële ondernemingen, de financiële instellingen, de overheid, de huishoudens en de transacties met het buitenland aan de orde.

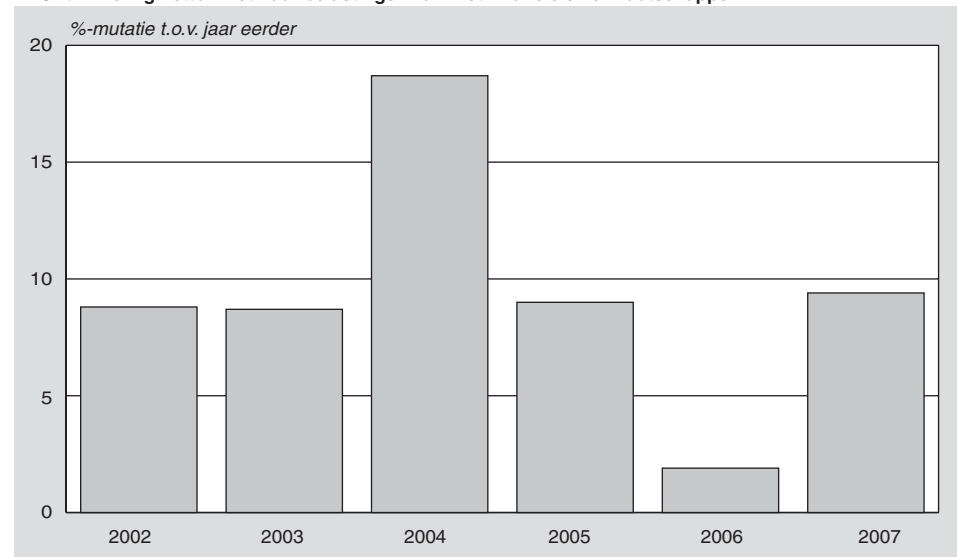
1. Niet-financiële ondernemingen boeken hoge winsten

Voor de niet-financiële vennootschappen was 2007 een uitstekend jaar. De toegevoegde waarde groeide met 5,9 procent ten opzichte van 2006. In het vierde kwartaal was de toegevoegde waarde zelfs 6,4 procent hoger dan een jaar eerder. De niet-financiële vennootschappen deden het daarmee beter dan de totale Nederlandse economie. Die groeide in heel 2007 met 4,9 procent en in het vierde kwartaal met 5,5 procent. De groei van de toegevoegde waarde van niet-financiële vennootschappen werd nog getemperd doordat de bedrijfskosten behoorlijk omhoog gingen. Die stegen met bijna 8 procent, terwijl de productiegroei 7 procent bedroeg. De beloning van werknemers nam in 2007 toe met 5,7 procent. Dit leidde uiteraard tot een stijging van de loonontvangsten van de huishoudens.

De nettowinst voor belasting groeide in 2007 met 9,4 procent. Vooral de ontvangen ingehouden winsten op directe buitenlandse investeringen namen toe. De uitgekeerde dividenden stegen in 2007 met 44 procent tot bijna 42 miljard euro. De investeringen waren 9,4 procent hoger dan in 2006.

De schulden van de niet-financiële vennootschappen namen in 2007 met 8 procent toe tot 510 miljard euro.

1. Ontwikkeling nettowinst voor belastingen van niet-financiële vennootschappen

Bron: CBS

2. Resultaten monetaire financiële instellingen lopen terug

De toegevoegde waarde van de monetaire financiële instellingen (verder banken genoemd) in 2007 is met ruim 14 procent gedaald tot 12,2 miljard euro. Dit komt met name door een sterke daling van de rentemarge, uitgedrukt in de zogenaamde indirect gemeten diensten (FISIM). De indirect gemeten bankdiensten worden bepaald door de rente die banken ontvangen op uitgezette leningen en de rente die ze betalen op aangetrokken deposito's af te zetten tegen een referentietarief. Doordat de kortlopende rente mede door de internationale kredietcrisis in 2007 snel opliep, steeg het referentietarief ook snel. Omdat de ontvangen rente op leningen relatief beperkt steeg, nam de marge sterk af en slonk deze vorm van productie. De provisieopbrengsten namen wel iets toe. De banken waren daarnaast in staat de kosten te drukken, zodat de bedrijfsresultaten enigszins overeind bleven.

De oplopende rentetarieven zorgden in combinatie met een sterke toename van de rentedragende activa en passiva ook voor een stijging van de door de banken ontvangen en betaalde rente. Ook de ontvangen dividenden en ingehouden winsten namen toe. Daartegenover werd wat meer dividend uitgekeerd. Het vorderingensaldo – dat is het bedrag dat de banken per saldo 'overhouden' om in financiële activa te investeren – steeg van 1,9 miljard euro in 2006 tot 5,5 miljard euro in 2007.

De financiële balansen van de banken namen in 2007 wederom sterk in omvang toe. Het totaal van financiële activa groeide van 1 972 miljard naar 2 305 miljard euro. Deze toename kwam geheel tot stand door transacties in activa; koersmutaties en andere herwaarderingen hadden namelijk een negatief effect van ruim 35 miljard euro. Het grootste deel van de activa van de banken wordt gevormd door 111 miljard euro aan deposito's. Leningen (102 mld) en obligaties (95 mld) zijn een goede tweede en derde. De obligatieportefeuille is vooral gegroeid door de zogenaamde securitisaties. Securitatie houdt in dat banken bepaalde activa van hun balans halen en overhevelen naar apart daarvoor in het leven geroepen eenheden, de zogenaamde 'special purpose vehicles' (SPV's). Deze SPV's financieren de overname van de activa door het emitteren van obligaties, die over het algemeen weer door de banken worden gekocht. Mede door het enorme bedrag dat met deze securitisaties is gemoeid hadden de banken aan het eind van 2007 voor 298 miljard euro aan obligaties in hun bezit. Banken kochten daarnaast voor 28 miljard euro aandelen en overige deelnemingen, het bezit hiervan kwam daarmee aan het eind van 2007 uit op 112 miljard euro.

Deze enorme financiële investeringen werden vooral gefinancierd door deposito's en leningen aan te trekken. Deposito's vormden hiervan met 195 miljard euro net als in 2006 het grootste deel. Opmerkelijk is echter dat de banken in 2007 ook voor 92 miljard euro aan leningen aantrokken waarmee het totaal aan opgenomen leningen bijna verdubbelde tot 194 miljard euro aan het eind van 2007. Deze ontwikkeling houdt verband met de internationale kredietcrisis. Door deze crisis verruimde de ECB de geldmarkt en konden banken makkelijker geld lenen. Banken namen in het vierde kwartaal maar liefst 86 miljard euro op in deze vorm. Dit deden zij voornamelijk bij de Nederlandsche Bank (DNB) en bij buitenlandse banken. Verder werden financieringsmiddelen gevonden doordat er per saldo voor 28 miljard euro aan obligaties en 14 miljard euro aan aandelen en overige deelnemingen werd uitgegeven.

Overige financiële intermediairs (inclusief bijzondere financiële instellingen)

De toegevoegde waarde van de overige financiële instellingen (OFI's) is in 2007 licht afgenomen van 5,4 tot 5 miljard euro. Dit kwam door een daling van de productiewaarde terwijl het intermediair verbruik vrijwel gelijk bleef. De waarde van de geproduceerde directe

diensten nam met 3,6 procent toe, maar net als bij de banken daalde de waarde van de indirect gemeten diensten sterk (-44 procent). Dit komt vooral doordat OFI's deze diensten alleen op leningen produceren en dat daarop als gevolg van de stijging van de kortlopende rente de marge is afgenomen.

De financiële intermediairs betaalden en ontvingen veel meer dividend dan in 2006. Het ontvangen dividend steeg met 40 procent tot 87 miljard euro, het uitgekeerde dividend nam met 65 procent toe tot 57 miljard euro. Veruit het grootste deel hiervan komt voor rekening van de bijzondere financiële instellingen (BFI's). Hier stond een sterke daling van de ingehouden winsten tegenover, zowel bij de ontvangsten als de bestedingen kwam deze ongeveer 30 miljard euro lager uit. Doordat de rentebaten sneller toenamen dan de rentelasten ontvingen de OFI's per saldo 8,3 miljard euro meer inkomen uit vermogen dan in 2006, terwijl zij 'slechts' 2,1 miljard euro meer betaalden. Hierdoor steeg het vorderingsaldo van de OFI's van 0,5 miljard euro in 2006 tot 7,4 miljard euro in 2007.

De OFI's kennen ook enorm grote financiële stromen die vooral door de BFI's veroorzaakt worden. Aan het eind van 2007 was de omvang van de financiële activa van deze sector, met 2 389 miljard euro, voor het eerst groter dan de financiële activa van de banken. De activa van de OFI's namen in 2007 met 429 miljard euro toe. Het grootste deel daarvan kwam voor rekening van de BFI's. Vooral de oprichting, door een buitenlandse bank, van een BFI waarin een groot bedrag aan hypothecaire vorderingen werd ondergebracht speelde daarbij een belangrijke rol. Over heel 2007 gezien groeiden de deposito's van de OFI's met 48 miljard, de leningen met 277 miljard en de aandelen en overige deelnemingen met 103 miljard euro. De totale omvang van de leningen was eind 2007 voor het eerst hoger dan 1 000 miljard euro. De omvang van de aandelen en overige deelnemingen had deze mijlpaal al in 2006 bereikt. Aan de andere kant namen de schulden ook sterk toe: de obligaties met 144 miljard, de leningen met 193 miljard en de aandelen met 80 miljard euro. De schuld van aandelen en overige deelnemingen komt daardoor nu ook boven de 1 000 miljard uit; obligaties en leningen zijn relatief klein in omvang met respectievelijk 683 en 667 miljard euro.

Verzekeringsinstellingen en pensioenfondsen

De toegevoegde waarde van verzekeringsinstellingen en pensioenfondsen is in 2007 met 6,6 procent gedaald tot 10,2 miljard euro. De productie daalde licht, terwijl het intermediair verbruik behoorlijk toenam. Het netto exploitatieoverschot daalde met ruim 10 procent.

Het inkomen uit vermogen nam licht toe door gestegen rente-inkomsten; de ontvangen dividenden namen daarentegen iets af. De ontvangen pensioenpremies stegen met ruim 5 procent tot 53,7 miljard euro. De betaalde inkomens uit vermogen stegen fors, vooral door een stijging van de dividenuitkeringen van verzekeraars (van 2 naar 6,4 miljard euro) en de aan polishouders toegerekende inkomens. De pensioenuitkeringen namen met bijna 5 procent toe tot 29,3 miljard euro, zodat de pensioenvoorzieningen – als verschil tussen pensioenpremies en –uitkeringen – met 24,4 miljard euro werden aangevuld. Dit was 1,3 miljard meer dan in 2006.

Verzekeringsinstellingen en pensioenfondsen kochten in 2007 per saldo voor 36 miljard euro financiële activa. Dit waren vooral obligaties (32,7 miljard euro) en deposito's (6 miljard euro), terwijl er voor 2,5 miljard euro aan aandelen werd bijgekocht. Op de obligaties werden door de stijgende rente koersverliezen geleden, terwijl de aandelen door goede resultaten in het eerste halfjaar een klein positief rendement opleverden. Bij de schulden van pensioenfondsen en verzekeraars namen de voorzieningen voor pensioen- en levensverzekering met 24 miljard euro toe door aanvulling vanuit de premies (minus de uitkeringen), terwijl koerswinsten ruim 7 miljard euro opleverden. De totale waarde van de

pensioenvoorzieningen was eind 2007 793 miljard euro; de voorzieningen voor levensverzekeringen bedroegen 163 miljard euro.

3. Overheid noteert weer een overschot

De overheid behaalde in 2007 voor het tweede opeenvolgende jaar een overschot op de begroting. In 2007 bedroeg het overschot 2,2 miljard euro. De centrale overheid hield 3 miljard euro over. Dit is 0,9 miljard euro minder dan een jaar eerder. De lokale overheid en de sociale fondsen boekten daarentegen een tekort. Het saldo van de lokale overheid verslechterde van een overschot van 0,1 miljard euro in 2006 naar een tekort van 0,5 miljard euro in 2007. De gemeenten waren hier grotendeels debet aan. Zij kwamen uit op een tekort van 1,5 miljard euro. De sociale fondsen lieten een tekort zien van 0,3 miljard euro. Dit is lager dan in 2006 toen het tekort 1,3 miljard euro bedroeg.

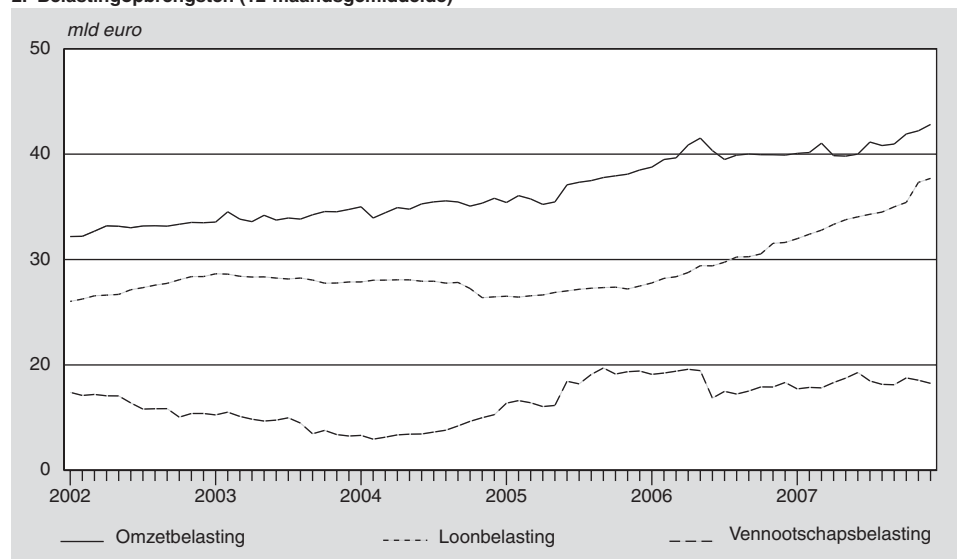
De uitgaven van de overheid namen in 2007 met 4,3 procent toe terwijl de inkomsten met 4,1 procent stegen. De stijging van de inkomsten komt voor meer dan de helft door de ontvangsten uit de loonbelasting, die met 6 miljard euro zijn toegenomen. De btw-opbrengsten stegen met 3 miljard euro.

De toegenomen uitgaven kwamen voornamelijk door gestegen loonkosten, overheidsinvesteringen en uitgaven voor zorg en welzijn. De overheid ontving in 2007 voor 1,8 miljard euro aan superdividend uit overheidsdeelnemingen. Conform de Europese boekhoudregels mogen deze superdividenduitkeringen echter niet als inkomsten geboekt worden. Deze opbrengsten worden wel deels aangewend voor het doen van extra uitgaven.

De overheidsschuld bedroeg eind 2007 bijna 254 miljard euro en daalde daarmee verder naar 45,4 procent van het bbp. In 2006 was de schuldquote nog 47,9 procent. De Nederlandse schuldquote ligt daarmee ver onder de Europese bovengrens van 60 procent van het bbp. In 1993 bereikte de EMU-schuldquote nog een piek van 78,5 procent. Per hoofd van de bevolking bedraagt de schuld nu 15,5 duizend euro.

De langlopende schulden, waaronder de staatsleningen, namen met 5,7 miljard euro af, terwijl de kortlopende schulden juist met 3,7 miljard euro stegen. Per saldo daalde de

2. Belastingopbrengsten (12-maandsgemiddelde)

Bron: CBS

overheidsschuld dus met 2 miljard euro, dit was vooral te danken aan het overschot op de begroting van 2,2 miljard euro. Er werd weliswaar ook voor bijna 3 miljard euro aan deelnemingen verkocht, maar dit heeft niet geleid tot een grotere afname van de schuld omdat de overheid ruim 3 miljard euro extra aan derden heeft uitgeleend.

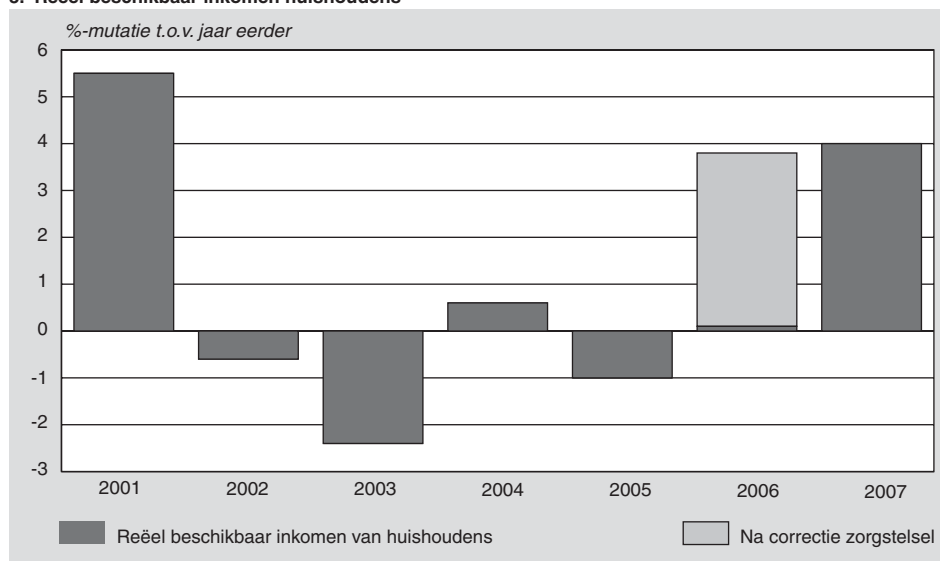
4. Sterke stijging beschikbaar inkomen van huishoudens

Het *netto beschikbaar inkomen van huishoudens* is in 2007 met bijna 6 procent gestegen. Deze ontwikkeling is bij alle inkomenscomponenten terug te zien. De zelfstandige ondernemers zagen de netto toegevoegde waarde met bijna 10 procent stijgen, waardoor het netto exploitatieoverschot met meer dan 12 procent toenam. Daarnaast nam de beloning van werknemers met ruim 5 procent toe en steeg het saldo van het inkomen uit vermogen met ruim 7 procent. Ook de sociale uitkeringen lieten een bescheiden toename, van 1,5 procent, zien. Met het toegenomen inkomen namen ook de belastingen op inkomen en vermogen (11,6 procent) en de sociale premies (2,4 procent) toe. De absolute mutatie van het beschikbaar inkomen (14,3 miljard euro) komt grotendeels voor rekening van de toename van de beloning (13,8 miljard euro). Deze toename is onder te verdelen in een toename als gevolg van toegenomen werkgelegenheid (+190 duizend banen) en een prijsstijging als gevolg van (cao-)loonstijgingen van 2 procent.

Het *reëel beschikbaar inkomen* (beschikbaar inkomen gecorrigeerd voor inflatie) van huishoudens was in 2007 4,0 procent hoger dan een jaar eerder. Dit is een toename ten opzichte van 2006, toen de groei 3,7 procent was (inclusief correctie zorgstelsel). Zonder correctie voor het zorgstelsel was de mutatie in 2006 0,1 procent.

De consumptieve bestedingen stegen in 2007 met 3,9 procent. De groei van deze uitgaven is minder groot dan de inkomensgroei. Werd er in 2006 nog ruim 6 miljard euro meer uitgegeven dan aan inkomsten was ontvangen, in 2007 is dat verschil nog slechts een kleine 2 miljard euro. De spaarquote van de Nederlandse huishoudens¹ wijkt in 2007 met 13,9 procent nauwelijks af van die in het Eurogebied in het derde kwartaal van 2007. Het

3. Reëel beschikbaar inkomen huishoudens

Bron: CBS

¹⁾ Brutobesparingen van huishoudens inclusief instellingen zonder winstoogmerk t.b.v. huishoudens (B.8g) als percentage van bruto beschikbaar inkomen (B.6G) inclusief correctie mutatie pensioenvoorziening (D.8). Spaarquote = $B.8g/(B.6G+D.8)$

vorderingensaldo is in 2007 nagenoeg gelijk aan nul. In 2005 en 2006 was dit nog respectievelijk –3,5 en –5,5 miljard euro.

De spaartegoeden stegen in 2007 met 17,4 miljard euro, dat is 6,4 miljard meer dan in 2006. Ook het obligatiebezit nam in 2007 opnieuw toe: er is in 2007 voor 4,6 miljard euro in obligaties belegd, tegen 0,7 miljard euro in 2006. Daarentegen hebben huishoudens per saldo 2,2 miljard euro van hun depositotegoeden opgenomen en voor 7,8 miljard euro aan aandelen verkocht. Ondanks deze verkopen groeide het aandelenbezit van huishoudens door de positieve koersontwikkelingen licht tot 254 miljard euro eind 2007. De pensioen- en levensverzekeringsvoorzieningen bleven ook in 2007 veruit het belangrijkste activum van de gezinshuishoudingen. Eind 2007 bedroeg dit bezit 948 miljard euro, wat ruim de helft is van de totale bezittingen van deze sector.

De schulden van de huishoudens bestaan voor het overgrote deel uit hypothecaire leningen. Huishoudens hebben in 2007 voor 43 miljard euro aan hypotheekschuld opgenomen. Dit is 3 miljard minder dan in 2006. De totale hypotheekschuld kwam daarmee aan het eind van 2007 op 587 miljard euro.

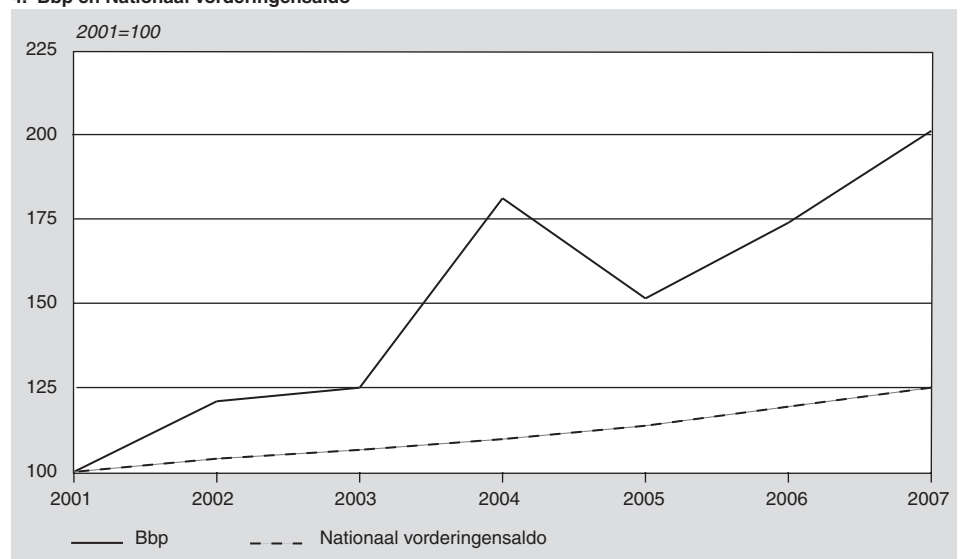
Het financieel vermogen van de huishoudens (het verschil tussen de totale financiële activa en de schulden) nam in 2007 weer toe, en wel met 10,5 miljard euro. Slechts 1 miljard van deze groei kwam tot stand door het actief aan- en verkopen van vorderingen of het aangaan en aflossen van schulden. Een veel belangrijkere rol speelden de koersstijgingen van aandelen (10 miljard euro), de pensioenvoorzieningen (6,5 miljard euro) en de valuta-koerseffecten (–2,6 miljard euro).

5. Uitvoeroverschot verder gegroeid

Het uitvoeroverschot van Nederland is in 2007 toegenomen tot 44,7 miljard euro, een toename van 5 miljard euro ten opzichte van 2006. Het uitvoeroverschot kwam daarmee uit op 8 procent van het bbp.

De betaalde primaire inkomens aan het buitenland namen met 8 miljard euro toe. Dit komt vooral door een stijging van de rente- en dividendbetalingen, terwijl de ingehouden win-

4. Bbp en Nationaal vorderingensaldo

Bron: CBS

sten aan de bestedingenkant sterk afnamen. De uit het buitenland ontvangen primaire inkomens namen met 10,8 miljard euro toe. Ook hier zijn stijgende rente- en dividendontvangsten de oorzaak; de ingehouden winsten namen ook aan ontvangstenkant verder af. De aan het buitenland betaalde inkomensoverdrachten stegen met bijna 6 procent.

Het saldo van de lopende rekening van Nederland nam toe van 40,9 miljard euro in 2006 tot 47,9 miljard euro in 2007. Kapitaaltransacties beïnvloedden het nationaal vorderingsaldo dat groeide van 39,2 naar 45,4 miljard euro. Dat was een stijging van 15,7 procent. De groei van het nationaal vorderingsaldo is de afgelopen jaren gemiddeld steeds groter geweest dan de groei van het bbp.

De grootste transacties in de vorderingen van Nederland op het buitenland vonden plaats in de vorm van leningen: er werd in 2007 voor 253 miljard euro aan het buitenland uitgeleend. In het derde kwartaal was de totale omvang van de aan het buitenland verstrekte leningen voor het eerst hoger dan 1 000 miljard euro. Hierbij gaat het vooral om leningen tussen internationale bedrijven waaronder de bijzondere financiële instellingen. Andere grote transacties werden gevormd door de aankopen van deposito's (127 miljard euro) en van aandelen en overige deelnemingen (69 miljard euro).

Ook bij de schulden van Nederland aan het buitenland lieten de leningen de meest omvangrijke transacties zien. Nederlandse eenheden leenden in 2007 229 miljard euro in het buitenland. Daarnaast werden aanzienlijke bedragen in de vorm van deposito's (128 miljard euro) en obligaties (92 miljard euro) in het buitenland opgenomen.

De waarde van de vorderingen van Nederland op het buitenland nam met 468 miljard euro toe tot 3 950 miljard euro, terwijl de Nederlandse schulden met 505 miljard stegen tot 3 763 miljard euro. De financiële positie van Nederland ten opzichte van het buitenland, het verschil tussen de totale financiële activa en passiva, verslechterde daardoor per saldo met 37 miljard euro. Daarbij valt op dat in de toename van de Nederlandse vorderingen een negatief effect van 46 miljard euro door (valuta)koersontwikkelingen en andere waardeveranderingen is inbegrepen, terwijl in de stijging van de Nederlandse schulden aan het buitenland juist een positieve mutatie van 22 miljard euro in verband met waardeveranderingen is opgenomen. Financiële investeringen van het buitenland in Nederland rendeerden dus beter dan investeringen van Nederland in het buitenland. De dalende dollar is daarbij één van de oorzaken geweest. Daarnaast was ook de oplopende rente een oorzaak van waardeverminderingen in deposito's en obligaties in zowel het bezit als de schuld van Nederland ten opzichte van het buitenland.